

Pauliina Rouhiainen

KUN HUOLI HERÄÄ – LASTENTARHANOPETTAJIEN
KOKEMUKSIA HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISESTA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2013

KUN HUOLI HERÄÄ – LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSIA HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISESTA

Rouhiainen, Pauliina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Joulukuu 2013
Ohjaaja: Rajaniemi, Kari
Sivumäärä: 40
Liitteitä: 3

Asiasanat: varhaiskasvatus, huolen puheeksiotto, kasvatuskumppanuus, moniammatillinen yhteistyö

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ja tutkimustehtävänä on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta päiväkodissa yhdessä vanhempien kanssa. Tutkimuksessa selvitettiin myös kasvatuskumppanuuden merkitystä sekä moniammatillisen yhteistyön toimivuutta. Yhtenä teemana tutkimuksessa oli koulutuksen sekä työyhteisön antama tuki tilanteisiin.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena yhteistyössä Rauman kaupungilla työskentelevien lastentarhanopettajien kanssa. Haastatteluihin osallistui neljä tutkittavaa. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelujen menetelmällä toukokuussa 2013. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimustulosten mukaan huolta herättävät asiat liittyivät enemmän lapsen kehitykseen kuin kasvuolosuhteisiin. Tuloksista nousi tärkeäksi vanhempien ja päiväkodin saumaton yhteistyö. Luottamussuhteen luominen nähtiin madaltavana kynnyksenä asioiden esiin ottamiselle. Päiväkodin henkilöstön hyvä ilmapiiri edesauttaa työssä jaksamista sekä viihtyvyyttä. Työyhteisöltä saatu tuki koettiin hyvin olennaiseksi tekijäksi huolen puheeksi ottamisessa. Tuloksista selvisi, ettei koulutuksen kautta oltu saatu mitään tukea tai neuvoja kyseisiin tilanteisiin.

Johtopäätösten perusteella koulutuksen lisäämiseen huolen puheeksiottoon liittyen tulisi panostaa. Selkeä toimintatapa helpottaisi myös uusien työntekijöiden toimintatapaa tilanteessa.

WHEN THE WORRY AWAKES – KINDERGARTEN TEACHER’S EXPERIENCES OF HAVING A CONVERSATION OF ONE’S WORRY

Rouhiainen, Pauliina
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
December 2013
Supervisor: Rajaniemi, Kari
Number of pages: 40
Appendices: 3

Keywords: early childhood education, having a conversation of one’s worry, educational partnership, multi-professional co-operation

The purpose of this thesis was to describe kindergarten teacher’s experiences of having a conversation of one’s worry with the parents. This thesis will also regard the importance of the educational partnership and multi-professional co-operation. One theme of this thesis was to find out the meaning of education and work community’s support.

The study was conducted by using a qualitative research method in co-operation with the city of Rauma. Four workers were interviewed. The research data was collected by theme interviews in May 2013. The data was analyzed by content.

Results showed that raise issues of concern related to the child’s development more than of the growth conditions. The results showed that it is important to collaborate between parents and nursery school. Creating a relationship of trust was seen as facilitating the good atmosphere contribute of being work. Collegial support was considered to be an essential factor to talk about one’s worry. The results showed that the education did not give any support or advice in these situations.

It is important to invest in additional training. A clear way to behave in these situations would make it easier for new employees.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUS	7
2.1	Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kehitykselle	7
2.2	Lastentarhanopettaja päiväkodissa.....	8
2.3	Vuorovaikutuksen merkitys lastentarhanopettajan työssä	9
2.4	Arvot kasvatuksessa.....	11
3	VARHAINEN PUUTTUMINEN	12
4	HUOLEN HERÄÄMINEN JA PUHEEKSIOTTO	12
4.1	Huolen vyöhykkeet	14
5	KASVATUSKUMPPANUUS PÄIVÄKODISSA.....	15
5.1	Moniammatillisuuden merkitys varhaiskasvatuksessa	17
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
6.1	Tutkimusmenetelmä.....	19
6.2	Teemahaastattelu ja tutkimuksen kohderyhmä.....	19
6.3	Tutkimusaineiston sisällönanalyysi	21
7	TULOKSET	24
7.1	Lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksiotosta	25
7.2	Huolen puheeksioton herättämät tunteet.....	26
7.3	Kasvatuskumppanuuden merkitys	28
7.4	Työyhteisön sekä koulutuksen antama tuki huolen puheeksiotossa	29
8	POHDINTA.....	31
8.1	Teemahaastattelujen tulosten tarkastelua.....	31
8.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	35
8.3	Kehittämisideat ja jatkotutkimukset	37
	LÄHTEET.....	39
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Mitä tehdä, kun lapsen päivittäiset keskittymisongelmat ja raivonpuuskat vain jatkuvat? Päiväkodissa työntekijä kohtaa tilanteita, jolloin huoli lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista herää. Huoli on aina subjektiivinen kokemus, mutta on tärkeää ettei huolta liioitella eikä myöskään vähätellä.

Mielenkiintoni tähän aiheeseen heräsi ollessani työharjoittelussa lastensuojelussa. Kiinnostuin tutkimaan asiaa päiväkodin näkökulmasta. Minkälaisiksi lastentarhanopettajat kokevat omat valmiutensa huolen puheeksiottoihin? Minkälaisia tunteita tilanteet heissä herättävät? Minkälaisista tilanteista huolet heräävät ja miten niihin puututaan? Olen itse suorittanut opinnoissani sosiaalipedagogiikan opinnot, joten tulen saamaan myös lastentarhanopettajan pätevyyden valmistuttuani, joten aihealue on tulevaisuuttani ajatellen minua lähellä.

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla Rauman kaupungilla työskentelevien lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisen tilanteista yhdessä vanhempien kanssa. Laki lasten päivähoidosta määrittää, että päiväkotien tehtävä on tukea vanhempia kasvatustehtävässä. Henkilökunnan tulee olla ammattilaisia, kelpoisuusvaatimuksen täyttäviä, jotta he pystyvät huomioimaan lapsen mahdolliset erityisen tuen tarpeet. (Laki lapsen päivähoidosta.)

Kun varhaiskasvattajalla nousee huoli lapsesta, tulee asia ottaa puheeksi lapsen vanhempien kanssa. Tavoitteena on puuttua asioihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta ongelmat eivät pahenisi entisestään. Usein koulussa vastaantulevat ongelmat ovat havaittavissa jo päivähoidossa. On tärkeää panostaa ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Mitä luontevammat välit henkilöstöllä on lapsen vanhempien kanssa, sitä helpompaa mahdollisista huolista ja ongelmista keskusteleminen on. Kasvatuskumppanuus on avainsana sujuvalle yhteistyölle. Kasvattajan ja vanhemman luottamuksellinen vuorovaikutussuhde on lapselle hyväksi. Näin ongelmatilanteiden jakaminen helpottuu molemmin puolin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45.)

Päivähoidossa tehdään laaja-alaista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, esimerkiksi neuvolan, puheterapian, toimintaterapian ja lastensuojelun kanssa. Opinnäytetyössä tarkastellaan myös moniammatillisuuden näkymistä sekä toimivuutta. Minkälaiseksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokevat yhteistyön eri tahojen kanssa? Nykypäivänä moniammatillisuus on varsin pinnalla ja työtä tehdään paljon verkostomaisesti sekä tiimityönä.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kehitykselle

Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa sekä tukemaa pienten lasten kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatus koostuu hoidosta, kasvatuksesta sekä opetuksesta, jotka yhdessä muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, joka tukee joustavasti yksilöllisen lapsen kehitystarpeita. Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kasvatustieteellisen tiedon sekä pedagogisten menetelmien hallinta, joiden avulla edistetään lapsen kasvua, kehitystä sekä oppimista. Lapsen omaehtoisella leikillä on varhaiskasvatuksessa keskeinen merkitys, sillä varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistoimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Päivähoito eri muodoissaan on vallitsevin varhaiskasvatuksen toimintaympäristö. Ammattitaitoinen henkilöstö muodostaa varhaiskasvatuksen keskeisen voimavaran. Laadukkaaseen varhaiskasvatukseen edellytetään kasvattajien vahvaa ammatillista osaamista sekä tietoisuutta. Kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat sekä seurakunnat tuottavat perheille varhaiskasvatuspalveluja. Esiopetus on suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta, vuotta ennen oppivelvollisuuden alkua. Varhaiskasvatus, esiopetus sekä perusopetus muodostavat yhdessä johdonmukaisen kokonaisuuden lapsen kehityksen sekä oppimisen kannalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–12.)

Lapsen hyvinvoinnin edistämistä edellyttää myös YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (1989), jonka tarkoituksena on tarjota lapselle ympäristö, missä lapsi saa parhaan mahdollisen alun elämälleen sekä kehittää kykyjään turvallisessa sekä lasta tukevassa elinympäristössä. Lapsen hyvinvointiin tarvitaan saumatonta yhteistyötä kaikkien lapsen kasvatukseen osallistujien kanssa. (Hujala & Turja 2011, 14.) Varhaiskasvatuksessa tulee vaalia lapsuutta sekä painottaa myös lapsen itseisarvoista luonnetta. On tärkeää, että jokaisen lapsen yksilöllisyyttä kunnioitetaan, jotta lapsi voi kehittyä ja kasvaa omana ainutlaatuisena persoonanaan. Toisten huomioon ottaminen sekä suhtautuminen myönteisesti itseensä jo päivähoidosta alkaen, on lapsen kehityksen kannalta tärkeää. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi, mikä luo

mahdollisimman hyvät edellytykset kasvuun, oppimiseen ja kehittymiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13–15.)

2.2 Lastentarhanopettaja päiväkodissa

Varhaiskasvatus on kokonaisuus, jossa hoito, kasvatus sekä opetus yhdistyvät. Nämä osa-alueet painottuvat eri-ikäisillä lapsilla eri tavoin, sillä mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi merkitys hoitamisella on. Pienemmillä lapsilla kasvattajan ja lapsen väliset vuorovaikutustilanteet painottuvat hoitotilanteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15–16.)

Kasvatushenkilöstön koulutus ja työkokemus antavat hyvät edellytykset kasvatus-työlle. Jokainen kasvattaja on persoonanaan ainutlaatuinen, mikä vaikuttaa hänen kasvatustapaansa. Se, osaako kasvattaja vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sopivalla tavalla, on tärkeä asia kasvatustyössä. Lasten kanssa tehtävässä työssä kasvattajan persoonallisuus on merkittävässä asemassa. Kasvattajan on hyvä tiedostaa omat persoonalliset piirteet, kuten temperamentti, jotta hän pystyy arvioimaan ja kehittämään itseään. Kasvattajan tulee tuntea omat vuorovaikutustaitonsa, jotta hän kykenee rakentavasti arvioimaan lapsen vuorovaikutustaitoja. Kasvattajan omalla toimintatavalla on suuri vaikutus lapsiryhmän käyttäytymiseen; kasvattajan oma rauhallisuus luo ryhmään turvallisen ilmapiirin ja vastaavasti kasvattajan levottomuus ruokkii lasten levottomuutta. (Koivunen 2009, 119, 122.)

Kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta ihanteellinen tilanne on, kun kaikki kasvattajat ovat läsnä lasten toiminnassa. He osallistuvat lasten mukana kaikkeen toimintaan, myös vapaavalintaiseen tekemiseen. Kasvattajat ovat koko ajan tietoisia siitä, mitä ympärillä tapahtuu ja mitä kukin lapsi tekee. Lasten vapaa leikki antaa parhaan mahdollisuuden ryhmän havainnointiin. Kasvattajan tehtävänä on havainnoida, tukea, ohjata ja kehittää lapsen ja lapsiryhmän leikkiä. (Koivunen 2009, 123.)

Kasvattaja tekee työtä persoonallaan. Moni lasten parissa työskentelevistä sanoo työn olevan kutsumusammatti. Päivähoidossa kasvattajan tärkeä työkalu ammattitaidon lisäksi on oma persoona. On erittäin tärkeää, että kasvattaja tiedostaa omat vahvuus-

tensa sekä heikkoutensa, sillä uhkana on liiallinen kuormittuvuus, jolloin kasvattaja menee itse mukaan lapsen pahaan oloon. Ammatillinen työote tarkoittaa kasvattajan kykyä erottaa työhön liittyvät haasteet ja vaikeudet, eikä suhtautua niihin liian henkilökohtaisesti. Päiväkodin henkilöstö tarvitsee hyvää fyysistä sekä psyykkistä sietokykyä, sillä päivittäin he kohtaavat työssään haastavia tilanteita, joiden sietäminen edellyttää hyvää ammatillista työtettä. Kasvattajalta vaaditaan myös hyvää tilannettajua sekä joustavuutta, sillä usein suunnitelmia täytyy muuttaa tilanteiden mukaan. (Koivunen 2009, 129–130) Ammatikkasvattajillekin tulee hetkiä, jolloin lasten tunteiden vastaanottaminen ja sietäminen eivät onnistu. Työntekijän omat voimavarat voivat olla vähissä, kun samasta asiasta keskustellaan jo kymmenettä kertaa saman päivän aikana. Tällöin työntekijä voi tuntea kiukkua ja turhautumista, mikä vaikeuttaa häntä pysymään roolissaan. Työntekijät kohtaavat varhaiskasvatuksessa myös tilanteita, joissa he kokevat ristiriitaisia tunteita samalla hetkellä – esimerkiksi kiukkua ja hellyyttä. Tällöin kasvattaja voi joutua toimimaan omiin tunteisiinsa nähden vastakkaisella tavalla, jotta hän toimisi tilanteessa oikeudenmukaisesti. On kuitenkin tärkeä muistaa, että ammatikkasvattajakin voi välillä joutua tunnekuohunsa valtaan, sillä kukaan ei ole täydellinen ihminen. (Oulasmaa & Riihonen 2013, 42–44.)

Ollakseen hyvä kasvattaja ihmisen on myös kehitettävä itseään. Kukaan kasvattaja ei ole täysin valmis ja oppinut, eikä kukaan siihen pystykään. On tiedostettava omat toimintatavat ja kyettävä muuttamaan niitä tarvittaessa. Tieto lapsen kehityksestä lisääntyy jatkuvasti, joten kasvattajan on pysyttävä ajan tasalla ja opeteltava uusia käytäntöjä sekä työvälineitä. (Koivunen 2009, 146–147.)

2.3 Vuorovaikutuksen merkitys lastentarhanopettajan työssä

Monet lapset ovat nykypäivänä päivähoidossa pitkiä päiviä, joten ei ole yhdentekevää minkälainen henkilökunta kasvatustyötä tekee. Kasvattajan yksi keskeisimmistä ammatillisista taidoista on vuorovaikutus. (Vuorovaikutus on varhaiskasvatuksen ydintaito, 2006.) Kasvattajat ovat onnellisessa asemassa, sillä he saavat palautetta työstään välittömästi. Moni kasvattaja pitää työnsä upeimpina vuorovaikutushetkinä tilanteita, jolloin lapsi on oivaltanut jotakin uutta. Nämä hetket kiteyttävät kasvattajalle pedagogisen työn merkityksen ja mielekkyyden. Juuri tämän takia haluan tehdä

työtäni. Parhaimmillaan sekä kasvattaja että lapsi oivaltavat tilanteista uutta. (Cantell 2010, 160–161.)

Vuorovaikutus voi olla hyvin monimuotoista; se voi olla esimerkiksi vallankäyttöä tai yhteistyötä. Jokainen vuorovaikutustilanne on vahvasti molemmista osapuolista riippuva. Jokainen tuo vuorovaikutukseensa oman historiansa ja kulttuurinsa, joten sekä asiakkaalla että ammattilaisella on oma merkittävä osuus vuorovaikutuksen onnistumisessa. Dialogisuus on keskeinen käsite vuorovaikutusosaamisessa. Dialogisuudella pyritään yhteiseen ymmärrykseen sekä vastavuoroisuuteen. Ammatillisuus nykypäivänä ei estä työntekijää menemään mukaan asiakkaan tunteeseen. On kuitenkin huomattavaa miettiä, mikä on tilanteessa soveltuvaa ja luontevaa. Asiakas saattaa kokea tilanteen, jossa ammattilaisen silmäkulma kostuu, merkittäväksi dialogiseksi tilanteeksi. (Mönkkönen 2007, 16–17, 86–87.)

Lastentarhanopettajan työhön kuuluu olennaisesti yhteistyö muiden ammattilaisten ja eri tahojen sekä vanhempien kanssa. He ovat päivittäin tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa, joten hyvät vuorovaikutustaidot ovat merkittäviä lastentarhanopettajille. Työskenteleminen pelkästään erilaisten perheiden kanssa vaatii jo hyvää kielellistä hallintaa sekä ihmistuntemusta. (OAJ, varhaiskasvatus ja esiopetus.) Vanhemmat kokevat usein varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun tapaamisena asiantuntijan kanssa. Kasvatushenkilöstön kysymykset saattavat tuntua monelle jännittävältä, vaikka kohtaaminen olisikin leppoisa. (Alasuutari 2010, 97.) On tärkeää, että lasta kasvattavat aikuiset ovat joustavassa sekä rakentavassa yhteistyössä keskenään, minkä avulla ehkäistään lapsen mahdollisia ongelmia. Vanhempien sekä varhaiskasvattajien tiedot ja kokemukset yhdistyvät, mikä on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta erityisen tärkeää. (Keskinen & Virjonen 2004, 107.) Hyviä vuorovaikutustaitoja tarvitaan myös työkavereiden kesken, sillä päivittäin tulee tilanteita, jolloin kasvattajat peilaavat tilanteita toisilleen ja kaipaavat toisiltaan ammatillista tukea ja näkemystä asioihin.

2.4 Arvot kasvatuksessa

Kun puhutaan kasvatuksen arvoista, puhutaan mihin kasvatus pyrkii, mikä kasvatuksessa on hyvää ja tavoittelemisen arvoista sekä mitkä periaatteet ohjaavat toimintaa. Kasvatuksen arvot tarkoittavat oikeastaan samaa kuin kasvatuksen etiikka. Arvot eivät ole satunnaisia ihmisten tai kulttuurin keksimiä, eikä alati muuttuvia. Kasvatuksen arvoista välittäminen ja huolenpito ovat ehdottomia. Kasvatus itsessään jo tarkoittaa, että meillä on tiettyjä arvoja, jotka määrittävät kasvattamista. (Jantunen & Ojanen 2011, 9-11.)

Todelliset ja omaksutut arvot näkyvät ja tuntuvat jo ensikohtaamisella ihmisen olemuksessa. Pienten lastenkin kohdalla voi jo huomata, että he kiinnostuvat ympäristöstään yksilöllisesti. (Jantunen & Ojanen 2011, 31–32) Lasten arvomaailman rakentumisessa ympäröivät aikuiset ovat merkittävässä asemassa, sillä lapsi omaksuu aikuisilta paljon käytösmalleja pienestä pitäen. Lapsen lähellä olevat aikuiset vaikuttavat paljon myös millaiseksi ja miten vahvaksi yksilöllisyys kehittyy. Kasvatuksessa ja opetuksessa toiminnan tulee kohdistua myös tunteen ja tahdon kehittämiseen. Yksi olennainen tekijä lapsen arvokehityksessä on kasvattajien rakkauden osoittaminen kasvatettavaa kohtaan sekä kasvattajan oman arvomaailman selkeys. Vahvan arvomaailman omaava aikuinen rohkenee rajoittamaan ja kieltämään lasta niiltä toiminnoilta, joiden kautta lapsen arvomaailma on vaarassa yksipuolistua. Vahvasti arvotava kasvattaja ei esimerkiksi kysele lapselta haluaako hän yhdeksältä illalla nukkumaan vai ei. Rakastava ja arvomaailmaltaan vahva kasvattaja kestää lapsen kiukun ja uhman. Kasvattajan tehtävänä on toimia lapselle arvojen tarjoajana luomalla hänelle kasvuympäristön, jossa arvojen todellisuus on lapsen ulottuvilla. Lapsen lähipiiriin kuuluvista aikuisista riippuu millaisten arvojen kanssa lapsi pääsee ja joutuu tekemisiin. (Jantunen & Ojanen 2011, 40–41.)

3 VARHAINEN PUUTTUMINEN

Ei ole olemassa vain yhtä tiettyä määritelmää varhaiselle puuttumiselle. Yleisesti varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja. Varhaisen puuttumisen periaate sisältyy useisiin eri opetushallituksen kehittämishankkeisiin, joiden tavoitteena on ehkäistä muun muassa syrjäytymistä. Varhainen puuttuminen päiväkodissa voi tarkoittaa esimerkiksi puuttumista ajoissa lapsen oppimisvaikeuksiin, jotta ongelmat eivät kasaantuisi koulussa. Työntekijän kokema subjektiivinen huoli lapsesta on keskeinen väline varhaisessa puuttumisessa. Ammattikasvattajalla keskeistä on luottaa omaan huoleensa ja omaan ammattitaitoon. Varhaisessa puuttumisessa olennaista on riittävän aikaisessa vaiheessa puuttuminen ongelmaan, jolloin mahdollisuudet ongelman ratkaisemiseen ja tukemiseen ovat suuret. Varhaisen puuttumisen onnistumisessa on keskeistä avun ja tuen tarjoaminen. Puuttuminen huoleen ilman tuen ja avun tarjoamista on ammatilliselta vastuutonta. Ammattikasvattaja osaa ja ymmärtää hakea apua myös muilta tahoilta, jos tilanne niin vaatii. Tärkeää on huomioida lapsen koko perhe, jotta tarjottava tuki ja apu ovat hyödyllistä. Olennaista on myös tapa, jolla puuttumista ongelmiin tehdään. Ensiarvoisen tärkeää on ammatillaisen kunnioittava ja arvostava asenne muita kohtaan. On tärkeää ymmärtää, kuunnella ja tukea myös vanhempia, joille lapsen ongelma saattaa olla arka asia. (Varpu lapselle tukea ajoissa Opettaja-lehti 38B)

4 HUOLEN HERÄÄMINEN JA PUHEEKSIOTTO

Ammattilaisen huolen herääminen lapsen tilanteesta rakentuu hänen tekemiinsä havaintoihin, joita hän päivittäin näkee ja kokee ollessaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Huolen lähtökohta on lapsen tai perheen ongelma, joka tuntuu työntekijässä. Työntekijän kokema huoli on aina subjektiivinen kokemus, joten eri työntekijät voivat nähdä tilanteen eri tavoin. Onkin tärkeää, että työntekijä luottaa omaan intuitioonsa, ja huolta herättävät asiat selvitetään mahdollisimman varhain, jolloin mahdol-

lisuudet ongelman vähentämiseksi ovat suuremmat kuin mahdollisesti myöhäisessä vaiheessa.

Kun työntekijällä nousee huoli lapsen tilanteesta, on tärkeää puuttua tilanteeseen. Oman huolen heräämistä on hyvä peilata toisen ammattilaisen kanssa, joka tuntee ja tietää lapsen taustan sekä tilanteen. Lapsen tilanne saattaa pahentua myöhemmin, jos tilanteeseen ei työntekijöiden toimesta puututa korjaavin ja tukevin toimenpitein. Jokaisella lapsen parissa työskentelevällä on lapsesta omanlainen käsitys, johon hän heijastaa omaa tunnettaan, tietoaan sekä kokemustaan. Työntekijän kokema tuntuma on tärkeä ja hyödyllinen työväline, sillä tunteet ja käsitykset perustuvat työntekijän tietoon, elämäkokemukseen sekä osaamiseen. (Eriksson & Arnkil 2005, 20–21.)

Huolen puheeksi ottaminen lapsen vanhempien kanssa saattaa usein jännittää työntekijää. Tilannetta voi helpottaa, jos työntekijä kirjoittaa huolta herättäviä huomioita ylös ja kertoo vanhemmille konkreettisia esimerkkejä, joista huoli herää. Konkreettisten havaintojen perusteella vanhempien ja muiden ammattilaisten on helpompi ymmärtää tilanne, josta ollaan huolissaan. Olennaista on varmistaa, että vanhemmat ymmärsivät oikein, millaisesta huolen heräämisestä on kyse. Huolen konkretisoiminen helpottaa myös mahdollisten tukitoimien järjestämisessä. Huolen puheeksi ottamisessa on tärkeää muistaa säilyttää arvostava ja kunnioittava ilmapiiri, sillä vanhemmille ei saa jäädä työntekijästä syyttävää kuvaa. Työntekijän rooli on tarjota tukea ja apua tilanteeseen. Työntekijän tulee käyttää myös hyvää arkikieltä, jota kaikki ymmärtävät, ja eleillä sekä asenteella viestittää, että on tilanteessa aidosti mukana. Tukitoimien järjestämisessä vanhempien kanssa toimiva sujuva yhteistyö on erittäin tärkeää. Vanhempien ymmärrys huolen heräämiseen sekä tukitoimien järjestämiseen vaikuttaa paljon huolen pienentämiseen.

Myönteiset kokemukset huolen puheeksiottamisessa vahvistavat ammattilaisen itsetuottamusta tuoda vaikeita asioita vanhemmille ilmi. On selvää, että kokemus merkitsee paljon, vaikka puheeksi ottamisen tilanteet ovat aina ainutlaatuisia ja jokainen tapaus on aina omanlaisensa. Työntekijän tulee muistaa arvostaa omaa ammatti-identiteettiään, vaikka vastaanotto vanhemmilta ei aina olisikaan paras mahdollinen. (Eriksson & Arnkil 2005, 21–24.)

4.1 Huolen vyöhykkeet

Huolen vyöhykkeistö

EI HUOLTA	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
	1	2	3	4	5	6
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käy nyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

*kontrolli liik. tarkoitetaan tilanteen hallinnan lisäämistä rajoittamalla jotakin epätoivottavaa asiaa esim. päihteiden käyttöä

Kuvio 1. Huolen vyöhykkeistö. (Eriksson & Arnkil 2005, 25.)

Huolen vyöhykkeistö on kehitetty Stakesin Palmuke-projektissa. Palmuke-projekti oli osana laajaa sosiaali- ja terveyshallinnon palvelurakenteen uudistamista. Vyöhykkeistö auttaa ammattilaista jäsentämään huolen tasoja lapsesta. Huolen vyöhykkeitä on neljä. Ääripäissä ovat tilanteet, joissa huolta ei ole lainkaan tai huoli on suuri. Huolen rajat ovat joustavia, sekä huoli on aina subjektiivinen kokemus, joten eri työntekijöillä saattaa olla eri näkemykset asioista.

Ei huolta vyöhykkeessä (1) ammattilaiset kokevat, että lapsen tilanne on hyvä. Lapsi kasvaa ja kehittyy kasvuolosuhteissa normaalisti, eikä missään ole mitään poikkeavaa.

Pienen huolen vyöhykkeessä (2-3) työntekijällä käy pieni huoli tai ihmettely mielessä toistuvasti. Omiin auttamismahdollisuuksiin luottaminen on vahva. Erityisen yhteistyön tarve on vähäinen. Tämä vyöhyke on oivallinen varhaiseen puuttumiseen.

Harmaan huolen vyöhykkeessä (4-5) työntekijä kokee kasvavaa huolta ja kaipaa tilanteeseen lisää tukea, mutta on samanaikaisesti epävarma riittävästä näytöstä ja voi

pelätä liioittelevansa. Usein tällä alueella esiintyvää huolta on ilmennyt jo jonkin aikaa.

Suuren huolen vyöhykkeessä (6-7) työntekijä kokee, että hänen keinonsa ovat lopussa. Lapsen arvellaan olevan välittömässä vaarassa. Tarvittavat yhteistyötahot ja yhteistyökumppanit halutaan välittömästi mukaan toimintaan. (Eriksson & Arnkil 2005, 25–26.)

5 KASVATUSKUMPPANUUS PÄIVÄKODISSA

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan ammattikasvattajien ja vanhempien tietoista sitoutumista ja toimimista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuus on ammattilaisten ja vanhempien tasavertaista vuorovaikutusta. Se edellyttää kasvattajilta keskinäistä luottamusta sekä huolen jakamista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 13–15.) Kasvatuskumppanuus ymmärretään ammattilaisten sekä vanhempien yhteisenä yrityksenä, jolloin kaikki resurssit sekä tiedot lapsesta otetaan käyttöön lapsen hyvinvoinnin saavuttamiseksi. (Kekkonen 2012, 31)

Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on sisällyttää lapsen varhaiskasvatukseen vanhempien näkemykset, mielipiteet sekä toiveet. Kasvatuskumppanuuden myötä perheiden kuuntelu ja kuuleminen nousevat aiempaa merkittävämpään rooliin. Jo ensitapaamisesta lähtien luodaan pohjaa kasvatuskumppanuuden sekä luottamussuhteen kehittymiselle. Olennaista on, miten koti ja päivähoito sitoutuvat käytännössä toteuttamaan yhteistä kasvatustehtävää. Tavoitteena on, että päivähoiton kasvuympäristö sekä kasvatuskäytännöt vaikuttavat kodin rinnalla lapsen kasvuun. Kasvatuskumppanuus on jatkuvaa kodin ja päivähoiton vuoropuhelua vastakkaisasettelun sijasta. Perheen ja ammattilaisten yhteistyön tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen erityisen tuen tarve ja etsiä yhdessä toimintatavat lapsen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista, ja tavoitteena on ohjata lapsen etua ja oikeuksia. Tarkoituksena on, että lapsi tulee kokonaisvaltaisesti nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi. Ei ole yhdentekevää, miten lapselle puhutaan. Kasvattajan teh-

tävänä on auttaa lasta sopeutumaan päivähoiton kasvuympäristöön, sillä uusi ympäristö on lapselle aina vieras ja jännittävä. Lapsen ymmärrys rakentuu kasvattajien arvoista, puheista, asenteista ja tunteista, joita hän ympärillään kuulee. (Kaskela & Kekkonen 2006, 15.)

Ammattilaisten tehtävänä on sisällyttää kasvatuskumppanuus osaksi perheiden ja päivähoiton yhteistyötä. Kasvatuskumppanuuden tarkoituksena on syventää vanhempien ja kasvatushenkilöstön kohtaamisia. Sekä vanhemmilla että ammattilaisilla on oleellista tietoa lapsesta. Ammatilaisen suhde vanhempiin pohjautuu hänen ammatilliseen perustehtävään, lapsen kasvattajana. Kasvatuskumppanuudessa asiantuntemusta ei ole tarkoitus häivyttää, vaan ennemmin kiinnitetään huomiota tapaan, jolla ammatilainen tuo oman tietonsa sekä ymmärryksenä vanhemmille. On merkityksellistä, miten ammatilainen välittää oman osaamisensa vanhemmille. Ammatilainen ymmärtää, että vanhempien ymmärrys omasta lapsesta perustuu ainutlaatuisen suhteeseen, jota pitää kunnioittaa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17–19.) Blue-Banningin ym. (2004, 173–175) teettämässä tutkimuksessa korostettiin, että perheiden ja ammattilaisten vuorovaikutuksen tulisi olla avointa, säännöllistä ja rehellistä. Ammatikielen välttäminen ja asioiden selkeästi esittäminen on myös olennaista. Tutkimuksessa korostettiin myös, että vanhemmat sekä ammatilaiset kokivat vastavuoroisuuden hyvin tärkeänä tekijänä keskusteluissa.

Kuuntelu ja toisen kuunteleminen ovat keskeisiä tekijöitä kasvatuskumppanuudessa. Vuoropuhelussa saarnaaminen ja syyttely aiheuttavat sen, etteivät osapuolet enää kuuntele toisiaan. Myönteisinä merkkeinä sen sijaan voidaan lukea ihmisen kasvoilta, eleistä ja ilmeistä, jotka viestittävät puhujalle, että kuulija on tilanteessa läsnä. Päivähoidon arkisessa elämässä tuonti- ja hakutilanteet ovat kasvatuskumppanuuden kannalta arvokkaita ja tärkeitä hetkiä. Kuuntelemisen kautta voidaan oppia hyväksymään ja kunnioittamaan toista. Kunnioitus helpottaa todellisen ja aidon vuorovaikutuksen syntyä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–34.)

Kasvatuskumppanuuden sekä luottamussuhteen kehittyminen alusta alkaen luo hyvän pohjan vanhempien ja päivähoiton henkilöstön yhteistyölle. Jatkuva, päivittäinen ja luonnollinen vuoropuhelu helpottaa puheeksi ottamista niin tavallisista arkisista vastoinkäymisistä kuin huolestuttavammistakin ongelmista sekä haasteista. Luot-

tamussuhteen merkitys korostuu tilanteissa, jolloin vanhempien ja ammattilaisten käsitykset eivät kohta. Toimivassa kasvatuskumppanuudessa etsitään yhdessä ratkaisua lapsen kasvulle ja kehitykselle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.)

5.1 Moniammatillisuuden merkitys varhaiskasvatuksessa

Moniammatillisuus on käsite, jota käytetään laajasti nykypäivänä. Käsitteellä ei ole tarkkaa sisältöä, vaan sitä käytetään moninaisissa yhteyksissä. Moniammatillinen ihminen toimii monen ammattiryhmän asiantuntijana. Moniammatillisuudesta puhuttaessa viitataan usein monen eri ammattilaisen yhteistyöhön ja tiimityöskentelyyn. Tällainen työskentely voi toteutua saman työyhteisön sisällä tai eri organisaatioiden kesken. Ajatuksena on, että yhdessä pystytään saavuttamaan jotakin, johon ihminen ei yksinään pysty. Tavoitteena on, että kaikki osallistujat tuovat oman osaamisen sekä omat näkökulmat esille. Näin ollen saadaan lisää voimia ja ponnistuksia, joita ongelman ratkaiseminen vaatii. Moniammatillisuus vaatii hyvää vuorovaikutusosaamista, jotta eri alan ammattilaiset ymmärtävät toisiaan ja löytävät yhteisen kielen. Moniammatillisuuden kautta työntekijät pystyvät myös kehittämään itseään tiedon lisääntyessä sekä tarjoamaan lapsiperheille yhä parempaa tukea. (Isoherranen 2008, 33–36.)

Päiväkodeille on asetettu odotuksia lasten oppimisen tukemiseksi. On taattava lapsille laadukas oppimisympäristö, jotta he saavat riittävät perusteet kouluun. Henkilöstöllä tulee olla riittävää osaamista, jotta lapsia pystytään tukemaan kasvussa ja kehityksessä kokonaisvaltaisesti. Lisääntynyt tieto lapsen kehityksestä ja oppimisesta haastaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Henkilöstön on nykypäivänä tunnettava hyvin eri ikäkausille soveltuvat pedagogiset menetelmät, jotta he pystyvät hyödyntämään niitä työssään. Varhaiskasvatus on oleellisesti osana myös sosiaalipalvelujärjestelmää, mikä vaatii henkilöstöltä laaja-alaista osaamista myös hoidosta ja huolenpidosta. (Karila 2001, 29–31.)

Varhaiskasvattajan työssä korostuu yhteistyö eri ammattilaisten kanssa, mikä vaatii hyvää vuorovaikutusosaamista. Varhaiskasvatuksessa moniammatillisuus voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen moniammatillisuuteen. Sisäinen moniammatillisuus tar-

koittaa päiväkodin eri ammattinimikkeiden yhteistä päivähoidon perustehtävän toteuttamista. Esimerkiksi yhdessä päiväkodin lapsiryhmässä voi työskennellä lastentarhanopettaja, sosionomi (AMK) ja lähihoitaja. Heillä jokaisella on oma koulustaustansa ja historiansa, jotka tuovat yhteiseen perustyöhön erilaisia näkökulmia sekä osaamista. On selvää, että esimerkiksi lähihoitajalla ja lastentarhanopettajalla työn vastuullisuus on painotettu eri tavoin. Työ edellyttää kuitenkin jokaiselta työntekijältä eri osaamisalueisiin liittyvää perusosaamista. Ulkoinen moniammatillisuus tarkoittaa yhteistyötä perheiden ja eri alan ammattilaisten kanssa. Esimerkiksi erityislapsen kohdalla ammattilaisia voi olla paljon myös terveydenhuollon piiristä tukemassa lapsen kasvua ja kehitystä. (Karila 2001, 40–42.)

Moniammatillisuus luo mahdollisuuden kasvatustyön kehittämiseen, sillä se mahdollistaa kaikkien työntekijöiden näkökulmien arvostamisen. Moniammatillisuus myös korostaa erityisosaamista, jota ammattilaisella on tarjota perustyöhön. Heikosti toimivissa työyhteisöissä on vaarana, että moniammatillisuus aiheuttaa ammattiryhmien välistä kilpailua sekä kateutta. (Karila 2001, 86.) Moniammatillisuus vaatii rohkeutta ylittää rajoja omassa työssään, mutta se mahdollistaa myös uusia ulottuvuuksia ja oivalluksia työtapoihin.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu ihmisten kokemukset, näkemykset ja tulkinnat, joten koin tämän menetelmän oivalliseksi tutkiessani lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata ihmisten omia kokemuksia koetusta todellisuudesta, joten tutkimusmenetelmä on hyvin persoonallinen. Kokemukset ovat aina omakohtaisia, joten jokainen haastateltava tuo esille itselleen tärkeitä asioita ja hetkiä. Laadullisen tutkimuksen raportoinnissa käytetään usein haastateltavien suoria lainauksia, jotka elävöittävät tuloksia. On tärkeää kuitenkin huomioida, ettei yksittäistä vastaajaa tunnisteta. (Vilka 2005, 97)

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä sekä tulkintoja ja antaa asioille merkityksiä. Tarkoituksena ei ole niinkään jo olemassa olevien väittämien todistaminen. Ihminen ja hänen elämäkokemuksensa on lähtökohtana laadulliselle tutkimukselle. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruu on moninainen, tässä tutkimuksessa käytettiin haastatteluja. Muita tapoja kerätä aineistoa on esimerkiksi havainnointi ja kysely. (Laadullisen tutkimuksen tekijälle, 2010.)

6.2 Teemahaastattelu ja tutkimuksen kohderyhmä

Käytin tutkimuksessani teemahaastattelua, joka on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että ennalta valitut aihealueet eli teemat ovat kaikille samat. Ennalta määrätyt teemat pohjautuvat tutkimuksen viitekehukseen, joten teemahaastattelussa ei voida kysyä mitä tahansa. Teemahaastattelussa vastauksia ei ole sidottu valmiisiin vastausvaihtoehtoihin, mikä tekee haastattelusta vapaampaa ja monimuotoisempaa. Tärkeää teemahaastattelussa on yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelun eteneminen keskeisten teemojen varassa, mikä tuo jokaiselle haastattelulle oman sävöyksen - haastateltavan oman äänen kuuluviin. Jokainen haastateltava kuvaa ja kertoo itselleen tärkeitä ja merkityksellisiä asioita, joten jokainen haastattelu on omannäköinen. Teemahaastattelu ko-

rosta ihmisten käsityksiä ja tulkintoja. Se on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua, sillä teemahaastattelussa ei ole oleellista kysymysten tarkka muoto ja järjestys, vaan haastattelun teema-alueet. Haastattelussa korostuu haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus, joka muodostuu ihmisten sanavainnoista ja tulkinnoista. Haastattelutilanteessa myös ilmeiden ja eleiden merkitys korostuu, vaikkakin kielellä on keskeisin merkitys haastattelussa. Haastattelijan läsnäololla ja tavalla esittää kysymyksiä on myös merkitystä haastateltavan vastaamiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–49.) Haastattelija on tilanteessa sekä osallistuva että tutkiva persoona, sillä hän joutuu itse ihmisenä osalliseksi. Haastattelijalta vaaditaan puolueettomuutta eikä hänen tule lähteä tilanteesta väittelemään. Teemahaastattelun tavoitteena on saada aikaan luontevaa kommunikaatiota sekä hyvää vuorovaikutusta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 96–97.) Haastattelutilanteissa tarkoitukseni oli motivoida haastateltavaa teemoihin ja luoda ammattimainen ilmapiiri sekä kertoa, että vastauksia tullaan käsittelemään luottamuksellisesti. Haastattelutallenteet tullaan tuhoamaan, kun niitä ei enää tarvita tulosten analysointiin.

Tutkimustehtävästä riippuen on hyödyllistä valita haastateltavat asiantuntemuksen tai kokemuksen perusteella. Tärkeä kriteeri on, että haastateltavilla on omakohtaista kokemusta tutkittavasta aiheesta. (Vilkka, 2005, 114.) Kaikilla haastattelemillani henkilöillä on pitkä, vuosien kokemus lastentarhanopettajana päivähoitossa, joten heiltä sai paljon omakohtaisia kokemuksia teema-alueeseen liittyen, mitä pidin erittäin tärkeänä tutkimuskysymykseni kannalta. Haastattelujen kautta huomasin myös, että vaikka kaikilla on pitkä ura lastentarhanopettajana päivähoiton parissa, ei vastaukset olleet silti samantyyllisiä, vaan henkilökohtaiset kokemukset paistoivat läpi. Subjektiiiviset kokemukset tekivät vastauksista monipuoliset ja haastatteluista persoonalliset. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole suurta merkitystä, vaan suurempi painoarvo on aineiston laadussa. Tutkimusaineiston tarkoituksena on toimia apuvälineenä asian tai ilmiön käsittämässä ja tulkinnan muodostamisessa. (Vilkka, 2005, 126.) Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata haastateltavien kokemuksia ja tulkita niitä.

Lähetin kevättalvella 2013 Rauman varhaiskasvatusjohtajalle tutkimussuunnitelmani ja anoin työlleni tutkimuslupaa. Tutkimusluvan saatuaani sekä Satakunnan ammattikorkeakoululta että Rauman kaupungilta, otin yhteyttä raumalaisiin päiväkoteihin.

Lähetin päiväkodeille huhtikuussa 2013 kyselyn, jossa tiedustelin lastentarhanopettajien mahdollisuutta osallistua opinnäytetyöni haastatteluihin. Kuudesta päiväkodista yksi suostui aikatauluiltaan haastattelujen järjestämiseen. Muiden päiväkotien osalta kevätjuhlien ym. järjestäminen tuntui vievän lastentarhanopettajien suurimman osan ajasta loppukeväästä. Tutkimukseeni valikoitui raumalaisesta päiväkodista neljä kokenutta lastentarhanopettajaa. Jokaisella heistä on kokemusta varhaiskasvatuksesta yli kahdenkymmenen vuoden ajalta. Työkokemuksen määrää pidin tärkeänä ja oleellisena seikkana, sillä kokemusta ja esimerkkejä aiheesta on ehtinyt kertyä paljon. Haastattelut sovittiin päiväkodin johtajan kautta, jolle lähetin aluksi saatekirjeen (liite 1) sähköpostitse toukokuussa 2013. Saatekirjeessä kerroin myös haastattelun teemoista, joita tulen kyselemään, jotta haastateltavat pystyivät valmistautumaan aiheeseen. Haastattelujen ajankohdat lastentarhanopettajien kanssa sovittiin sähköpostitse päiväkodin johtajan kautta kunkin haastateltavan työvuorojen ja aikataulujen mukaan. Kaikki haastattelut suoritettiin päiväkodissa toukokuussa 2013. Haastattelut pidettiin rauhallisessa tilassa yksilohaastatteluina, jotka nauhoitin. Haastattelut kestivät keskimäärin 40 minuuttia, ja yhteensä äänitallennetta minulle kertyi kaksi tuntia ja 29 minuuttia. Teemahaastatteluja varten laadin rungon (liite 2), juuri näitä haastatteluja varten.

Haastattelutilanteen tarkoituksena on saada merkityksellistä tietoa tutkimukseen. Tämän toteuttamiseksi tulee haastattelun olla motivoiva ja kielellisesti laadukas sekä joustava. Kysymysten asetelulla on suuri vaikutus tilanteeseen. Haastattelijalla ohjaa tilannetta kysymyksillä, joiden tulisi olla helposti ymmärrettäviä sekä lyhyitä. Haastatteluissa tulee välttää epäselviä ja epätarkkoja kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 102–105.) Haastattelurunkoni pohjautui huolen puheeksioton käytännön kokemuksiin, tilanteisiin, tunteisiin ja menetelmiin. Muita teemoja haastattelussa oli kasvatuskumppanuus, moniammatillisuus ja työyhteisön sekä koulutuksen antaman tuen kokeminen.

6.3 Tutkimusaineiston sisällönanalyysi

Sisällönanalyysillä voidaan analysoida kaikkia laadullisia tutkimuksia, sillä se on perusanalyysimenetelmä. Sisällönanalyysi voidaan tehdä joko induktiivisesti eli ai-

neistolähtöisenä tai deduktiivisesti eli teorialähtöisenä. Tavoitteena on luoda tiivistetyksi tarkka kuvaus tutkitusta asiasta, mitään tärkeää informaatiota pois jättämättä. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysi tehtiin induktiivisesti. Haastattelujen jälkeen aineisto litteroitiin eli aukikirjoitettiin sanasta sanaan. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto tulee muuttaa muotoon, jossa sitä voidaan tutkia – eli nauhoitukset tulee muuttaa tekstimuotoon. Litterointi on työläs vaihe, mutta se auttaa tutkijaa määrittelemään mikä on hyödyllistä ja oleellista tietoa tutkimusongelman kannalta. Haastateltavien puhetta ei saa muuttaa tai muokata, jotta tutkimus vastaa haastateltavien sanomaa ja on näin ollen luottamuksellista tietoa. (Vilka, 2005, 115–116.) Kirjoitettua aineistoa luettiin läpi useaan kertaan, jotta äänitallenne ja kirjoitettu teksti täsmäsivät.

Induktiivisen aineiston analyysia voidaan karkeasti luokitella kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensin tutkimusaineisto pelkistettiin eli epäoleellinen informaatio karsittiin pois, mitään oleellista tietoa hävittämättä. Aineistosta poistettiin irralliset ja epäoleelliset sanat ja lauseet, jotka eivät liittyneet kokonaisuuteen. Pelkistäminen on informaation tiivistämistä. (Tuomi 2009, 108–109.) Tämän jälkeen aineisto ryhmiteltiin haastattelurungon mukaisesti teemoittain, jonka jälkeen luotiin teoreettiset käsitteet aineistolle. Tämän opinnäytetyön sisällönanalyysiprosessia sekä ala- ja yläkäsitteiden muodostamista on havainnollistettu alla olevilla kuvioilla.

Kuvio 2.

Haastattelujen kuunteleminen ja litterointi

Haastatteluaineiston pelkistäminen

Aineiston ryhmittely teemoittain

Alakäsitteiden muodostaminen

Yläkäsitteiden muodostaminen

Kuvio 3.

Alla oleva kuvio on muodostettu vastaajien tuloksien pohjalta. Alakäsitteet ryhmiteltiin ensin omiin luokkiinsa oman teeman mukaisesti, minkä jälkeen niille muodostettiin yläkäsitteet. Yläkäsitteet ovat suurempia luokkia, jonka alle voi kuulua useampia alakäsitteitä. Yläkäsite kokoaa vastaukset yleiselle tasolle.

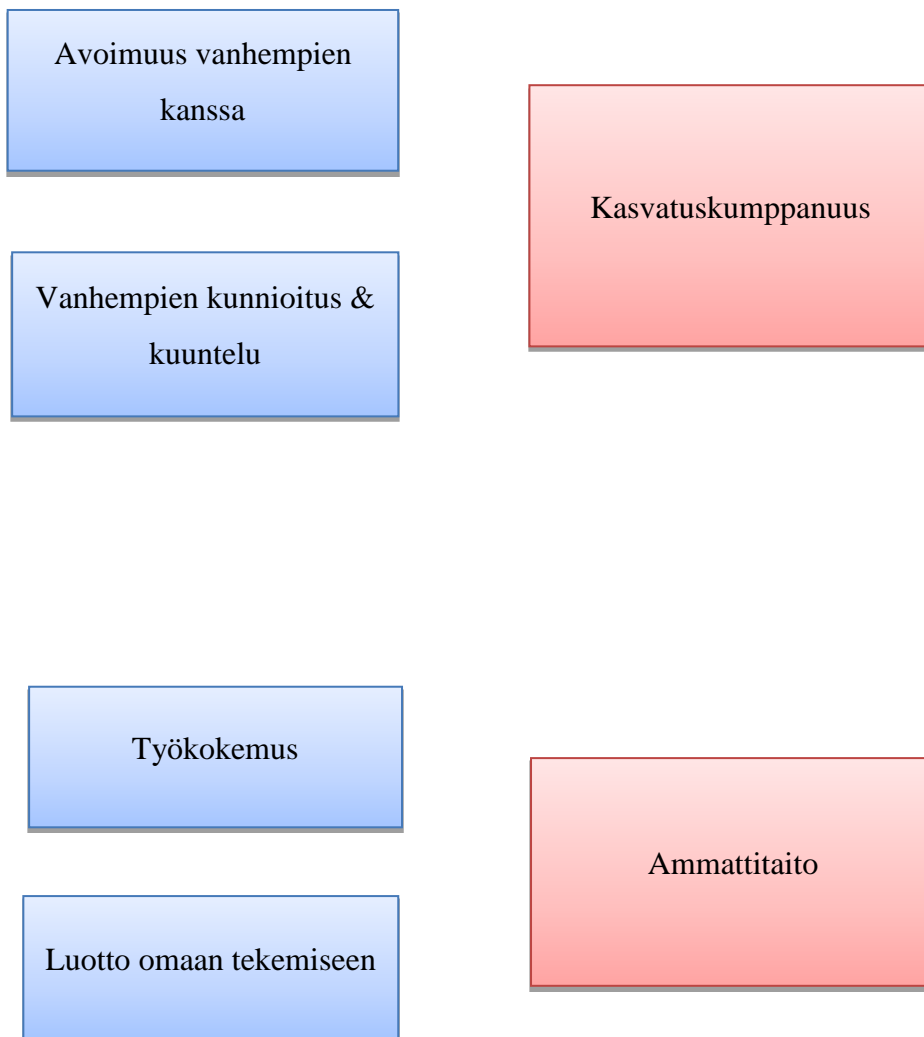
Alakäsite

Yläkäsite

Helppo puhua

Saa heti tukea

Hyvä vuorovaikutus

7 TULOKSET

Tutkimustehtävänäni oli tutkia, minkälaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on huolen puheeksi ottamisesta yhdessä vanhempien kanssa. Tulokset on jaettu heidän kokemuksiin, tunteisiin, kasvatuskumppanuuden merkitykseen, sekä työyhteisön ja koulutuksen antaman tuen merkitykseen. Pidän esille nousseita aiheita tärkeinä ja olennaisina, joten halusin avata ne selkeämmin ja konkreettisemmin tässä osiossa.

7.1 Lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksiotosta

Kysyttäessä haastateltavilta minkälainen käytäntö heillä on päiväkodissa huolen puheeksi ottamisessa, saatiin vastaukseksi, että ilmapiiri työpaikalla on hyvin keskustelevalle ja asioita pohditaan paljon yhdessä. Toimintatapa koettiin hyvin toimivaksi työntekijöiden kesken. Lisäksi päiväkodin johtajan merkitys nähtiin suurena, sillä hän on koulutukseltaan erityislastentarhanopettaja, jonka kanssa on hyvä peilata lasten tilanteita ja miettiä onko huoli aiheellinen. Huolta aiheuttavia tekijöitä on esimerkiksi lapsen puutteelliset sosiaaliset tai motoriset taidot ja perhe-ongelmat, joita lastentarhanopettajat kohtaavat työssään. Haastateltavat ovat kaikki pitkän uran päivähoitossa tehneitä, kokeneita lastentarhanopettajia, joten he kokivat ammatilliset valmiutensa huolen puheeksiotossa hyviksi. Kävi ilmi, että kokemusten ja tekemisen kautta itsevarmuus puheeksiottoihin on lisääntynyt. Koulutuksen antama tuki huolen puheeksi ottamisen tilanteisiin nähtiin lähes olemattomana. Haastattelussa kysyttiin myös lastentarhanopettajien hyviä ja huonoja kokemuksia puheeksiotto tilanteissa.

”Parhaimpiä kokemuksia on just nää, et tullaan jostai metsäretkeltä ja siin samal ko reppu seläs kävellään ni jutellaa niist asioist.”

”Palaute on usein hyvää, ko vanhemmat tajuaa et on kyse sen lapsen parhaasta.”

”Ihan kyl on yhden käden sormis ne perheet kenen kans on ollu hankala tehdä yhteistyötä.”

”Ei oo olemassa hankalii perheit, toisil se vaatii vaan enemmän aikaa.”

Suurin osa puheeksi ottamisen tilanteista nähtiin positiivisina, mutta jokaiselle haastateltavalle mahtui mukaan myös huonompia kokemuksia tilanteista.

”Tämmösiiki on, et vanhemmat ei oo vaa huolinu sitä apua.”

”Mont kertaa se äiti on sitä mielt, et mun lapsen tarttee apuu ja isä on usein et ei tartte.

”Sitä torjuntaa on.”

Helpottavina tekijöinä puheeksi ottamisen tilanteissa nähtiin aidot ja luontevat välit vanhempiin. Välien mutkattomuus on tärkeää, jotta on helppo puhua myös asioista, jotka eivät ole kaikista mukavimpia. Vastauksissa nousi myös työntekijöiden oma rooli esille, sillä on tärkeä pyrkiä juttelemaan vanhemmille luonnollisesti ja välttää olemasta tilanteen asiantuntija. Lastentarhanopettajalla on huolen puheeksiotossa kuitenkin suurempi rooli verrattuna muuhun henkilöstöön, sillä vastuu lapsista on isompi kuin esimerkiksi lastenhoitajalla. Huolen puheeksioton tilanteita vaikeuttavat ja hankaloittavat vanhempien sulkeutuneisuus ja vetäytyneisyys, jolloin tilannetta on vaativampi lähteä työstämään, kun vastaanotto on jo alusta alkaen heikkoa.

Luottamussuhteen luominen nähtiin tärkeänä tekijänä hyvälle yhteistyölle vanhempien kanssa. Luottamussuhteen luominen lähtee liikkeelle ihan ensimmäisestä tapaamisesta ja vahvistuu entisestään. Tavoitteena on luoda luontevat ja leppoiset välit vanhempiin ja keskustella kaikenlaisista asioista. Asian ei aina tarvitse olla vakava, vaan tarkoituksena on rupertella myös arkisista asioista.

7.2 Huolen puheeksioton herättämät tunteet

Koin mielenkiintoiseksi haastatella lastentarhanopettajien kokemia tunteita puheeksi ottamiseen liittyen. Mitä he tuntevat ennen tilannetta ja mitä jälkituntemuksia heille herää. Vaikka kaikilla on pitkä ura alalla, ei puheeksi ottamista koettu silti arkisena ja

helppona juttuna. Osa koki puheeksi ottamisen tilanteen jännittävänä ja miettii paljon etukäteen miten asian tuo vanhemmille ilmi. Muutama haastateltava koki, että puheeksi ottaminen on osa työtä, johon on kokemusten kautta saanut lisää itsevarmuutta. Kaikki myönsivät, että uran alkuaikoina huolen puheeksiotto yhdessä vanhempien kanssa koettiin jännittävänä tilanteena.

”Ko tietää et nyt tää asia täytyy ottaa puheeks, ni kauhiast etukätte pähkäile ja mietti ja vähä jännittä.”

”Ne on mont kertta semsii asioit et sä pohdit niit kotonaki.”

”Ei se puheeksi ottaminen varmaa oo se ongelma, mut kyl niit asioit sit käy läpi, ei ne jää työpaikal jos ne on semsii isoja.”

”Sen kokee niinko jännittävän ja hankalan.”

”Aikasemmi kyl nuorempan ol jännittävää, ja mä mietin et millai mä sen sanon, ettei se äiti nyt pahota mieltään. Nykyään se on semmonen työn tehtävä.”

Asiat ovat arkoja ja vakavia, joten vanhempien suhtautuminen asiaan vaikuttaa paljon, miten tilanne etenee. Tutuista vanhemmista osaa etukäteen aavistaa, miten he suhtautuvat tilanteeseen, jos välit päiväkodin henkilöstöön ovat entuudestaan jo avoimet ja luontevat. Tärkeää on, että vanhemmille tulee tunne, että lapsen parasta tavoitellaan, ja että henkilökuntaan voi ja pitää luottaa. Olennaista on, että tilanteeseen puututaan mahdollisimman varhain, ja että lapselle hankitaan tarvittavat tukitoimet. Vanhempien asenne vaikuttaa paljon myös lapseen. Usein saattaa olla, etteivät vanhemmat halua nähdä oman lapsen ongelmia, vaan tilanteelle ollaan sokeita. Asiantuntijan puuttuminen tilanteeseen voi myös aiheuttaa vanhemmissa torjuvaa käytöstä. Lastentarhanopettajien kokemusten mukaan, suurin osa vanhemmista kokee huolen puheeksioton tilanteet helpottavina kokemuksina, sillä usein vanhemmat tietävät mistä ongelmasta on kyse ja ovat ongelman itsekin jo havainneet. Usein on

jopa helpottavaa, että aihe otetaan puheeksi päiväkodin puolelta, jolloin myös vanhemman huoli helpottuu. Nämä tilanteet koettiin hyvinä hetkinä lastentarhanopettajien mielestä, sillä näissä hetkissä myös vanhempien ja päiväkodin henkilöstön suhde syvenee. Erityisen vaikeita aiheita puheeksi ottamiseen on lapsen kotioloihin ja turvallisuuteen liittyvät huolet, joista haastateltavilla oli kokemuksia hyvin vähän.

Vanhempien tuskan ja ahdistuksen ilmeneminen oman lapsen tilanteesta herätti osalla haastateltavista myös vaikeita tunteita. Lapsen asioista puhuttaessa voi koolla olla iso joukko asiantuntijoita, jolloin huoleen paneudutaan kunnolla ja riittävää tukea haetaan mahdollisesti monelta eri taholta. Vanhemmat, ja varsinkin äidit, kokevat tilanteet usein raskaiksi, jolloin myös lastentarhanopettajat kokivat surullisia ja raskaita tunteita itsessään nähdessään vanhempien reaktiot.

7.3 Kasvatuskumppanuuden merkitys

Kasvatuskumppanuudesta kysyttäessä huomasin, että aihe oli kaikille tärkeä ja, että päiväkodin arvoihin sisältyy vanhempien arvostus, kunnioittaminen ja kuuntelu, joita henkilöstö noudattaa. Kasvatuskumppanuudella koettiin olevan suuri merkitys lastentarhanopettajan työssä. Ajatuksena on, että päiväkotijoukko joustaa ja myös perheet joustaa. Yhteistyössä tehdään lapselle hyvää.

”Hieno sanoo, et meidän talos tää toteutuu.”

”Ollaan vanhempien kanssa samalla puolella.”

”Me oikeesti kuunnellaan perheitä ja perheiden toiveita.”

”On hyvät välit vanhempiin, siin on sit jo kaikki.”

”Me ollaan vanhempien kans kavereita ja yhdes sitä tehdään työtä lapsen hyväks.”

Vastaajat kokivat, että oma arvomaailma ja päiväkodin arvomaailma ovat yhtä, joten työtä on helppo tehdä. Päiväkodissa vallitsee hyvä ja turvallinen ilmapiiri, mistä he ovat saaneet palautetta myös lasten vanhemmilta. Hyvän ilmapiirin koettiin vaikuttavan myös hyvään yhteistyöhön vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan hyviä, mutkattomia välejä vanhempiin. Hyvällä yhteistyöllä tehdään työtä lapsen parhaaksi. Lastentarhanopettajien tarkoituksena ei ole olla neuvovia ammattilaisia, jotka tietävät miten pitäisi toimia, vaan tarkoituksena on kertoa tosiasioita ja yhdessä joustaa vanhempien kanssa.

Kasvatuskumppanuuden koetaan madaltavan vanhempien kynnystä ottaa asioita puheeksi. Kasvatuskumppanuuden katsotaan lisäävän avoimuutta vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välillä, mikä on hieno asia. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa, että vanhempien toiveita kuunnellaan ja kunnioitetaan. On selvää, että päiväkodissa on tietyt säännöt, mutta esimerkiksi päiväunien suhteen ollaan joustavia, sillä vanhempien toiveita kuunnellaan.

7.4 Työyhteisön sekä koulutuksen antama tuki huolen puheeksiotossa

Haastatteluista kävi ilmi useasti, että työilmapiiri on hyvä ja työntekijät kokevat, että töissä on hyvä olla. Askarruttaviin tilanteisiin saadaan heti apua ja tukea toisilta, eikä mitään huolia tarvitse kantaa yksin, mitä haastateltavat arvostivat paljon. Hyvä työilmapiiri vaikuttaa myös lapsiin ja vanhempiin. Heidän kanssaan tehtävä yhteistyö on helpompaa, kun töissä on hyvä ja mukava olla.

”Yhdessä pohditaan, mietitään ja myötäeletään.”

”On ihan A ja O, et on keskusteleva ilmapiiri.”

”Saat heti tukea ja pystyt peilaamaan.”

”Tääl on tosi helppo olla töis.”

Päiväkodin tapoihin kuuluu, että asioista keskustellaan mahdollisimman paljon, ettei huolia tarvitse pohtia yksin. Usein on myös hyvä peilata omia tuntemuksia toisen kanssa, jos kokee olonsa epävarmaksi. Jokaiselta vastaajalta tuli ilmi, että päiväkodissa on hyvin keskusteleva ilmapiiri, jota kaikki kannattavat ja arvostavat. Päiväkodissa on paljon kokeneita työntekijöitä, joilla usealla on yli kahdenkymmenen vuoden kokemus, joten pedagoginen osaaminen on laadukasta. Talosta löytyy paljon osaamista sekä kokemusta, jota työntekijät osaavat arvostaa. Vuosien varrella heille on kehittynyt hyvä lapsituntemus, joten myös luotto omaan ammattitaitoon on vahvaa.

Koulutuksen antama tuki koettiin hyvin vähäiseksi. Kaikki vastaajat kokivat, ettei heidän koulutus ole antanut minkäänlaisia eväitä huolen puheeksi ottamiseen. Osa koki koulutuksen vähyys huonoksi, kaivattaisiin lisää koulutusta. Valmistumisen ja työllistymisen jälkeen on ollut mahdollisuuksia hankkia lisäkoulutusta, joissa aiheita on käsitelty. Lisäkoulutusten järjestäminen koettiin hyväksi. Keneltäkään haastateltavista ei löytynyt Huolesta puheeksi (HUPU) -koulutusta, mutta jollakin oli lisäkoulutusten kautta sivuttu teemoja huolen puheeksi ottamisesta. Haastateltavat kokivat, että oma ammattitaito on kehittynyt pitkän uran aikana vahvaksi, eikä lisäkoulutuksille enää välttämättä ole suurta tarvetta. Omat valmiudet huolen puheeksi ottamiseen koettiin hyväksi.

”Koulutuksest mä sain niinko ajokortin ja sit on lähteny ajamaan autoo ja täsä sit ajellessa oppinu ajamaan erilaisia teitä.”

”Sais olla enemmän sitä koulutust.”

”Täydennyskoulutuksen tarttis olla todella hyvä, et siis sais jotain irti.”

”On hyvä, et on mahdollisuuksia uudelleen käydä läpi näit asioi lisäkoulutuksis.”

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia lastentarhanopettajien kokemuksia ja valmiuksia huolen puheeksi ottamiseen yhdessä vanhempien kanssa. Mielenkiintoni tutkimusaihetta kohtaan heräsi harjoittelussani perhetyössä, jossa huolten kanssa työskentely oli arkipäiväistä. Halusin tutkia asiaa päiväkodin näkökulmasta ja selvittää, minkälaisiksi lastentarhanopettajat kuvaavat omat kokemuksensa huolen puheeksi ottamisen tilanteista. Tutkimus tehtiin yhteistyössä Raumalla työskentelevien lastentarhanopettajien kanssa.

Opinnäytetyön tekeminen oli opettavainen kokemus, ja sen tekeminen vahvisti ammatillista osaamistani, sillä perehdyin tutkimuksen myötä laajasti varhaiskasvatuksen kirjallisuuteen. Myös haastateltavien vastaukset ja esimerkit antoivat minulle paljon, sillä heidän kokemustensa kautta käsitykseni lastentarhanopettajan työstä laajeni.

8.1 Teemahaastattelujen tulosten tarkastelua

Kysyttäessä päiväkodin tiettyä toimintatapaa huolen puheeksi ottamisessa, vastasivat kaikki, että keskusteleminen ja peilaaminen muiden työntekijöiden kanssa on oleellista ja ehdotonta. Myös varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) -kaavakkeen kautta huolten nostaminen esiin vanhempien tietoisuuteen on luontevampaa vasu-keskustelussa kuin arkitilanteissa. Haastateltavat kokivat toimintatavan toimivaksi ja arvostivat paljon työyhteisön keskusteluvaisuutta sekä päiväkodin johtajan, erityislastentarhanopettajan, roolia. Hänen kanssaan on hyvä peilata vaikeampiakin tapauksia. Lastentarhanopettajan rooli huolen puheeksi ottamisessa koettiin vastuulliseksi, sillä hänellä on vastuu ryhmästä. Tilanteita voi ja kuuluu peilata myös ryhmän muiden työntekijöiden kanssa, mutta lastentarhanopettaja on henkilö, joka huolen vanhempien kanssa ottaa puheeksi.

Huolen heräämiseen vaikuttaa monet asiat. Huoli on subjektiivinen kokemus ja se saatetaan tulkita eri työntekijöiden kesken eri tavoin. Samaistuminen perheen tilanteeseen auttaa työntekijää arvioimaan tilannetta, mikä lisää työntekijän ymmärrystä tilanteeseen. (Eriksson & Arnkill 2005, 35.) Lastentarhanopettajat kokivat ammatilli-

set valmiutensa hyväksi ja vahvoiksi, joten harvoin he huolestuvat lapsista turhaan. Haastatteluista kävi ilmi, että suurin osa huolen heräämisistä liittyi lasten puutteellisiin kielellisiin, motorisiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Vastaajilla oli hyvin vähäistä kokemusta lastensuojelumaisista huolista, esimerkiksi vanhempien huonosta ja arvaamattomasta käytöksestä tai lasten turvattomista kasvuoloista.

Haastatteluista selvisi, että suurin osa henkilöstön puheeksi ottamisen kokemuksista mielletään positiivisiksi, sillä usein vanhemmat ymmärtävät, että tavoitteena on lapsen paras etu. Puheeksioton tilanteet saattavat jännittää sekä työntekijää että vanhempaa, mutta vanhempien vastaanotto vaikuttaa paljon tilanteen kehittymiseen. Usein vanhemmat ovat jo havainneet huolen ja helpottuvat kuullessaan päiväkodin puuttuvan tilanteeseen hankkien yhteistyötahoja tilanteeseen mukaan. Usein myös vanhemmat tulevat itse kertomaan huolestaan ja kysymään ammattilaisten mielipidettä. Lastentarhanopettajat saavat paljon kiitosta huolien puheeksi ottamisesta. Tavoitteena on kuitenkin päästä auttamaan lasta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja näin ehkäistä suuremmat ongelmat myöhemmässä vaiheessa. Tavoitteena on varhaista puuttumista mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Työntekijän on mieluisaa nähdä itsensä ja tulla nähdyksi tilanteessa tukijan roolissa. (Eriksson & Arnkill 2005, 32.)

Lastentarhanopettajien kokemus vanhempien kanssa tehdystä yhteistyöstä oli pääosin hyvää. Vain harvoja huonoja kokemuksia ja torjuntaja tuli ilmi. Taustalla vanhempien torjuvasta käytöksestä on ison uutisen kuuleminen lapsen erityisyydestä, joka saattaa aiheuttaa perheessä jonkinlaisen kriisin. Kuvitelmat ja unelmat saattavat romuttaa, kun lapsi tarvitseekin jatkuvaa apua tai tukitoimia. (Oulasmaa & Riihonen 2013, 54.) Vanhemmilla on suuri luotto lastentarhanopettajiin ja heidän ammattitaitoon. Haastatteluista kävi ilmi myös, että päiväkodissa vallitsee hyvä ja rento ilmapiiri, mikä helpottaa myös yhteistyötä vanhempien ja päiväkodin välillä. Ilmapiiri näkyy myös vanhemmille tietynlaisena merkinä päiväkodista. Hyvä ilmapiiri vahvistaa myös esimerkiksi luottamussuhteen kehittymistä. Ammattilaisten empaattisuus, aitous ja läsnä olevuus voivat myötävaikuttaa perheen ja päivähoiton mutkattomalle yhteistyölle. (Oulasmaa & Riihonen 2013, 54.)

Huolen puheeksiotossa vaikeuttaviksi tekijöiksi luokiteltiin vaikeasti lähestyttävät vanhemmat. Lastentarhanopettajilla on usein tuntemus, minkälainen on vanhempien vastaanotto, kun vaikeita asioita tuodaan esiin. Huolet ovat usein vakavia ja arkoja asioita, joita ei ole kenenkään vanhemman mukava kuulla. Ollessaan kasvokkain vanhemman kanssa, välittyy työntekijän käytöksestä hänen asenteensa perhettä kohtaan. Kiertelyn ja kaartelun sijasta, kannattaa todellinen asia sanoa, jottei vanhemmat joudu arvailemaan mitä ei saatu sanotuksi. (Eriksson & Arnkill 2005, 24.) Päiväkodin ja vanhempien välien mutkattomuus edesauttaa myös vaikeiden asioiden selvitelyä. On tärkeää, että arkisin puhutaan myös arjen pienistä iloista ja suruista, jotta isompien ongelmien selvittäminen sujuu mahdollisimman luonnollisesti. Helpottaviksi tekijöiksi nousi esille aidot ja luonnolliset välit lasten vanhempiin, jolloin kaikenlaisista tilanteista on helppo keskustella. Luottamus asiantuntijoita kohtaan on myös tärkeää, sillä lastentarhanopettajilla on hyvä lapsituntemus ja he tietävät vuosi-en kokemuksella mistä puhuvat. Heidän ei ole tarkoituksena vähätellä vanhempia tai heidän kasvatustaan vaan neuvoa ja auttaa heitä tukemisessa.

Huolen puheeksiotto herätti paljon tunteita vastaajissa. Jotkut kokevat tilanteen edelleen jännittäväksi, mitä miettii itsekseen etukäteen. Toiset eivät jännitä tilannetta enää niin paljoa, kuin nuorempana. Kaikki vastaajat kokevat omat ammatilliset valmiudet vahvoiksi, sillä ammatti-identiteetti on ehtinyt pitkän työuran aikana kehittyä opiskeluaajoista jonkin verran.

Kysyttäessä mille vyöhykkeistön tasolle huolet ovat pääosin sijoittuneet, nousi vastauksista ilmi, että kaiken taseisia huolia on ollut. Suuren huolen vyöhykkeen tilanteita ei ollut paljoa, mutta joitakin tapauksia tuli ilmi. Tuntuvan huolen vyöhyke oli yleisin tase, joka lastentarhanopettajilta tuli ilmi.

Yhtenä teemana haastattelussa oli kasvatuskumppanuus ja sen merkitys päiväkodissa. Haastateltavat kokivat kaikki kasvatuskumppanuuden tärkeäksi, jota kuuluu toteuttaa varhaiskasvatuksessa. Kasvatuskumppanuus tukee vanhempien ja päiväkodin sujuvaa yhteistyötä ja madaltaa myös varhaisen puuttumisen kynnyistä. Kasvatuskumppanuuden merkitys vanhemmille on suuri, sillä heidän toiveitaan ja ajatuksiaan todella kuunnellaan. Vanhemmille tulee tunne, että heitä arvostetaan, kunnioitetaan ja ennen kaikkea kuunnellaan. Lastentarhanopettajat korostivat, ettei heidän ole tar-

koitus olla neuvovia ammattilaisia vanhemmille, jotka kertovat miten asioiden täytyisi mennä. Heidän tulee toki puuttua tilanteeseen, jos lapsen kasvu ja kehitys ovat vaarassa. Jotkut vastaajista toivat ilmi, että välillä on hyvä kertoa vanhemmalle, että on itse myös vanhempi, joten tietää miltä tämä tuntuu, sillä on kamppailut saman asian parissa oman lapsen kanssa. Tällöin tilanteeseen samaistutaan, jolloin ymmärrys ja läsnäolo ammattilaisen puolelta ovat eri tavalla mukana hetkessä. Luottamussuhteen luominen vanhempiin nähtiin myös oleellisena tekijänä hyvälle yhteistyölle. Luottamussuhteen luominen käynnistyy heti ensimmäisestä tapaamisesta lähtien. Lastentarhanopettajat kertoivat, että heillä on tapana opetella vanhempien nimet ulkoa, jotta heidän välit ovat mahdollisen luontevat ja leppoiset.

Haastattelun viimeisenä teemana oli tuen saaminen huolen puheeksiottoon. Tarkoituksena oli selvittää millaiseksi työntekijät kokevat oman työyhteisön antaman tuen sekä miten moniammatillisuus näkyy prosessien tukemisessa. Haastatteluista kävi ilmi oman työyhteisön antama suuri tuki. Haastateltavat kokivat oman työyhteisön toimivan erittäin hyvin ja puhaltavan yhteen hiileen. Tilanteissa, joissa tarvitsee tukea, saa apua ja neuvoja työkavereilta välittömästi. Työyhteisön ilmapiiri on hyvä ja leppoisa, ja töissä on mukava olla. Työyhteisön arvomaailma on lähellä myös työntekijöiden omia arvoja, joten työtä on helppo tehdä.

Työyhteisöllä on suuri vaikutus siihen, miten jaksamme ja viihdymme töissä. Työyhteisön myönteinen ilmapiiri kannustaa työntekijää ottamaan esille myös vaikeita kysymyksiä, ilman että pelkää ilmapiirin tulehtuvan. Esimiehen positiivinen esimerkki ja hyvä johtaminen ovat myös tärkeitä kannustavan ja viihtyisän ilmapiirin luomiseksi. Ihmissuhdetyötä tekevän työntekijän kannalta esimiehen rooli myönteisen ja motivoivan tunnelman ylläpitämiseen on olennainen, sillä työpaikan ilmapiiri heijastuu myös lapsiin, joiden hyvinvointi on etusijalla. (Oulasmaa & Riihonen 2013, 79.)

Moniammatillista yhteistyötä näkyy nykypäivänä paljon lastentarhanopettajan työssä. He kohtaavat työssään usein tilanteita, jolloin on tarpeellista ottaa yhteyttä eri alan ammattilaisiin ja alkaa tehdä yhteistyötä heidän kanssa. Haastateltavat kokivat saavansa tarpeeksi tukea eri alan ammattilaisilta. Moniammatillisuus koettiin toimivaksi työmuodoksi, jota kaikki haastateltavat kannattivat. Moniammatillisen yhteistyön avulla pystyy laajentamaan omaa tietämystään sekä osaamistaan ja peilaamaan

hankalia tilanteita toisen eri alan ammatti-ihmisen kanssa. Ainut negatiivinen asia mikä moniammatillisuudesta tuli ilmi oli resurssit. Apua, neuvoja ja tukea koettiin saavan aina kun tarvitaan, mutta apua ei välttämättä saada muutaman päivän sisällä, vaan usein aikaa kuluu viikkoja.

Haastatteluissa kysyttiin myös koulutuksen antamaa tukea huolen puheeksi ottamisen teemaan. Vastauksista kävi ilmi, ettei koulutuksesta ole ollut mitään apua tämän teeman kanssa. Vastaajat ovat itse pitkän työuran aikana kehittäneet itselleen vahvan itseluottamuksen sekä ammatti-identiteetin, joiden avulla puheeksi ottamiset sujuvat. Lisäkoulutuksia on toki järjestetty, joihin osa olikin ottanut osaa. Uusien työntekijöiden kannalta olisi tärkeää panostaa kouluttautumiseen. Selkeä toimintatapa huolen puheeksiotoissa selventäisi työntekijöille tapaa, miten tilanteisiin puututaan.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetti eli toistettavuus ja validiteetti eli pätevyys ovat tulkittavissa eri tavoin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Reliabiliteetti viittaa tulosten pysyvyyteen ja validiteetilla viitataan siihen, onko tutkimuksessa mitattu juuri sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu tutkijan selostus lukijalle tutkimuksen toteuttamisesta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186–187.) Olen havainnoinut tutkimuksen sisällönanalyysin vaiheita eri kuvioilla, jotka helpottavat lukijan käsitystä analysoinnin vaiheista.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden suurin kriteeri on tutkija itse. Arvioinnin kohteena on tutkijan rehellisyys, hänen tekemät valinnat ja ratkaisut. Tutkijan tulee arvioida tekemiänsä valintoja tutkimuksen teoriaan, analyysitapaan, aineiston käsittelyyn, tulkintaan ja johtopäätöksiin. (Vilka 2005, 158–159.) Tutkimuksen luotettavuus riippuu aineiston laadusta. Haastatteluaineiston laatuun vaikuttavat muun muassa haastateltavien määrä, tallenteiden laatu, litteroinnin ja luokittelun toteutuminen sääntöjen mukaisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185.)

Tutkimuksen teoriaosio koottiin tutkimusaiheeseen liittyvästä keskeisestä kirjallisuudesta. Lähteiksi pyrittiin valitsemaan mahdollisimman uusia ja luotettavia lähteitä,

jotta teoriaosuudesta saataisiin mahdollisimman todenmukainen. Lähteinä on käytetty myös vanhempia teoksia, joiden on katsottu olevan keskeisiä tämän tutkimuksen kannalta. Aiempia tutkimuksia tästä aihealueesta löytyi jonkin verran, vaikka monessa painopiste olikin hieman eri kuin tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että haastateltavilla oli mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen ja nauhoitettavaan haastatteluun. Luotettavuutta lisäsi myös tarvittavat luvat yhteistyökumppanilta (liite 3) sekä Satakunnan ammattikorkeakoululta. Ennen haastatteluja tarkistettiin välineistön toimivuus, sillä haastattelujen nauhoittamisella oli suuri merkitys tulosten analysoinnissa. Haastattelut pidettiin päiväkodissa haastateltavan ja haastattelijan kesken rauhallisessa tilassa. Tilan ollessa tuttu, on haastateltavien helpompi kertoa kokemuksistaan vieraalle ihmiselle. Tallenteiden laatu oli hyvää, sillä tila oli rauhallinen eikä päiväkodin äänet häirinneet haastattelujen nauhoittamista. Vaikka haastattelut suoritettiin lastentarhanopettajien työvuorojen aikana, eivät haastattelut keskeytyneet kertaakaan nauhoitusten aikana, mikä lisää tulosten luotettavuutta.

Nauhoitukset litteroitiin haastattelujen jälkeen. Haastattelujen aukikirjoittaminen lisää tutkimustulosten luotettavuutta. Kaikki tieto pyrittiin käymään huolella läpi, jotta mitään oleellista tietoa ei jäisi tutkimuksesta pois. Aineistoa luokiteltiin sekä muodostettiin ala- ja yläkäsitteitä, joista olen koonnut yhden kuvion opinnäytetyöhön selkeyttääkseni aineiston analyysiprosessia lukijalle. Raportointiin on lisätty myös haastateltavien suoria lainauksia tekstin ja tulosten elävöittämiseksi.

Tätä tutkimusta ei käytännössä voida toistaa sellaisenaan, koska jokainen laadullinen tutkimus on kokonaisuutena ainutkertainen. Tutkijat voivat myös luokitella ja tulkita aineistoa eri tavoin vaikka luokittelusäännöt esitettäisiin yksityiskohtaisesti. Heidän perehtyneisyys tutkimuksen teoriaan voi myös poiketa eri tavoin kuin tämän tutkimuksen tekijällä. (Vilkkä 2005, 159.) Tutkimus on kuitenkin validi, sillä tutkimustuloksilla saatiin vastaukset tutkimuskysymykseen. Tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä, sillä kohdejoukko on pieni. Kohderyhmä koostui neljästä lastentarhanopettajasta, joten tulokset ovat suuntaa antavia ja kuvaavat näiden ammattilaisten kokemuksia kyseisestä aiheesta.

Tutkimusta tehdessä tulee ottaa huomioon eettiset näkökulmat. Tärkeitä huomioitava seikkoja ovat esimerkiksi haastateltavien suostumus, vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus, yksityisyys ja rehellisyys. (Hirsjärvi & Hurme 2005, 19–20.) Tämän tutkimuksen kohdalla tutkija lähetti päiväkodin johtajalle keväällä 2013 sähköpostia opinnäytetyöstä, johon tarvittaisiin lastentarhanopettajia haastatteluun. Osallistuminen oli siis vapaaehtoista, ja haastattelutilanteessa korostettiin tulosten luottamuksellisuutta, sillä vastauksia käsiteltiin anonyymisti sekä opinnäytetyön prosessin lopuksi haastattelujen aineisto tullaan hävittämään. Haastatteluun osallistuminen osoitti suostumuksen vastausten käyttämiseen tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyö on toteutettu luottamuksellisesti ja työn tekijä on noudattanut haastateltaville annettuja lupauksia. Saadut tulokset on esitetty rehellisesti, niitä muuttelematta. Tutkimustulokset on raportoiva todellisina, niitä ei tule ylistää tai vähätellä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20.) Tuloksia tukevat haastateltavien suorat lainaukset. Tutkimustulokset on esitetty niin, etteivät ulkopuoliset pysty yhdistämään vastauksia kehenkään. Saatua tutkimustuloksia tullaan käyttämään vain tässä tutkimuksessa.

8.3 Kehittämissideat ja jatkotutkimukset

Opinnäytetyön tekeminen oli opettavaista, sillä tutkimus on tekijän ensimmäinen. Opin paljon tutkimuksen suunnittelusta ja itse toteutuksesta. Haastavuutta tutkimukselleni loi kirjallisuus, sillä täsmällistä tietoa huolen puheeksi ottamisesta päiväkodissa ei paljoa löytynyt. Aikaisempia samantyyllisiä opinnäytetöitä hyödynsin lähdekirjallisuuden osalta.

Lastentarhanopettajien vastauksista ilmeni, miten vähäisesti heidän pohjakoulutus on antanut neuvoja huolen puheeksi ottamiseen. Vastavalmistuneiden osaaminen huolen puheeksiotossa voi olla epävarmaa ja tilanne voi jännittää. Vastauksista kävi ilmi, että huolten kanssa työskenteleminen on yleistä päiväkodissa, joten huolen puheeksi ottamista tulisi harjoitella jo lastentarhanopettajan opiskeluissa. Yksi lastentarhanopettaja kuvasi vastauksessaan hyvin, että opiskelujen kautta on saanut ajokortin, ja vuosien mittaan on itse opetellut ajamaan erilaisia teitä.

Tutkimuksessa keskityttiin nyt huolen puheeksiottoon lastentarhanopettajien kannalta, ja jatkotutkimuksena voisikin tutkia miten vanhemmat kokevat huolen puheeksi ottamisen tilanteet ja minkälaisia tunteita se heissä herättää. Työn valmistuttua välitän työn päiväkotiin, tutkimukseen osallistuneille henkilöille, jotta myös he saavat tietoa tutkimuksen tuloksista, joita voivat mahdollisesti kehittää ja hyödyntää jatkossa.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus: keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere. Vastapaino.

Blue-Banning, M., Summers, J., Frankland, H., Nelson, L. & Beegle, G. 2004. Dimensions of Family and Professional partnerships: Constructive guidelines for collaboration. University of Kansas.

Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus: kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. Jyväskylä. PS-kustannus.

Eriksson, E. & Arnkil T. 2005. Huoli puheeksi: opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.

Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus.

Isoherranen, K. 2008. Enemmän yhdessä: moniammatillinen yhteistyö. Helsinki. WSOY.

Jantunen, T. & Ojanen, E. 2011. Arvot kasvatuksessa. Helsinki. Tammi.

Karila, K. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen: kuvauskohteena päiväkoti. Helsinki. WSOY.

Kaskela M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta: opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki. Stakes.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena: varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy.

Keskinen, S. & Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki. Tammi.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä. PS-kustannus.

Laki lasten päivähoitosta. 19.1.1973/36. Viitattu 22.9.2013. www.finlex.fi.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: dialoginen asiakastyö. Helsinki. Edita.

Opetusalan ammattijärjestö, varhaiskasvatus ja esiopetus. Viitattu 6.9.2013
<http://www.oaj.fi/oaj/faces/oracle/webcenter/portalapp/pagehierarchy/page33.jspx;jsessi=2rzlsp0gfv16yvvn52jfpj5kft08j6slvvgfn3yfvvmjjghhvklv!->

Hei!

LIITE 1

Olen kolmannen vuoden Satakunnan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija, joka tekee nyt lopputyötä varhaiskasvatuksesta. Tarkoitukseni on tutkia lastentarhanopettajien kokemuksia huolen puheeksiotosta. Työni asiasanoja tulee olemaan varhaiskasvatus, varhainen puuttuminen, huolen puheeksiotto, kasvatuskumppanuus sekä moniammatillinen yhteistyö.

Tarkoitukseni olisi hankkia noin viisi lastentarhanopettajaa päiväkodistanne tutkimukseeni haastateltaviksi. Haastattelut tulen nauhoittamaan, ja lastentarhanopettajien vastauksia käsitellään luottamuksellisesti eikä vastaajien henkilöllisyys tule ilmi missään vaiheessa tutkimuksessani. Tarkoitukseni olisi haastatella heitä touko-kesäkuun aikana. Haastattelujen ajankohdat voidaan sopia hyvin vaikka lasten päiväuniaikaan, tai miten teille on parasta. Olen saanut luvat tutkimukselleni Rauman kaupungilta varhaiskasvatuksen johtajalta sekä Satakunnan ammattikorkeakoulusta.

Ilmoitteletko minulle, olisiko teidän lastentarhanopettajista kiinnostuneita haastateluun. Sen jälkeen voin lähettää lisätietoa haastattelusta. Kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin: Pauliina Rouhiainen

pauliina.rouhiainen@student.samk.fi

puhelinnumero: XXX

TAUSTATIEDOT

- Pohjakoulutus
- Työkokemus päivähoitossa
- Koulutusta huolen puheeksiotosta (esim. HUPU – koulutus, jokin muu mikä?)

HUOLEN PUHEEKSIOTTO

- Onko työpaikallasi mallia/tiettyä toimintatapaa huolen puheeksiottoon?
Jos on, koetko sen toimivaksi? Miksi?
Jos ei, haluaisitko? Miksi?
- Millainen rooli lastentarhanopettajalla on huolen puheeksiotossa?
- Mitkä asiat vaikuttavat huolen heräämiseen?
- Millaisiksi koet omat ammatilliset valmiutesi huolen puheeksi ottamiseen?
- Millaisia tunteita huolen puheeksiotto sinussa herättää?
- Millaisia hyviä kokemuksia huolen puheeksiotosta yhdessä vanhempien kanssa sinulla on?
- Mitkä tekijät helpottavat huolen puheeksi ottamista?
- Millaisia huonoja kokemuksia huolen puheeksiotosta yhdessä vanhempien kanssa sinulla on?
- Mitkä tekijät vaikeuttavat huolen puheeksi ottamista?
- Mihin vyöhykkeistön tasolle huolet ovat pääosin sijoittuneet?
(Pienen huolen vyöhyke, tuntuvan huolen vyöhyke, suuren huolen vyöhyke)
- Mitä kasvatuskumppanuus merkitsee sinulle?
- Miten luot vanhempiin luottamussuhteen?

TUEN SAAMINEN HUOLEN PUHEEKSI OTTAMISEEN

- Millaiseksi koet työyhteisösi antaman tuen huolen puheeksiottoon?
- Millaista tukea koet tarvitsevasi?
- Miten koulutuksesi tukee huolen puheeksi ottamista?
- Millaista tukea olet saanut muilta alan ammattilaisilta huolen puheeksi ottamiseen?
- Kaipaisitko lisäkoulutusta / välineitä liittyen huolen puheeksi ottamiseen?

RAUMAN KAUPUNKI
Kasvatus- ja opetusvirasto
Varhaiskasvatusjohtaja

PÄÄTÖSPÖYTÄKIRJA
13.5.2013

21/2013

Muut asiat

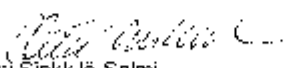
TUTKIMUSLUPA / PAULIINA ROUHIAINEN

Pauliina Rouhiainen opiskelee sosiaalialan koulutusohjelmassa Satakunnan Ammattikorkeakoulussa ja tekee opinnäytetyötä, jonka aiheena on lastentarhanopettajien kokemuksia Huolen puhekeskuksesta. Tutkimus suoritetaan haastattelututkimuksena.

Päätös Tutkimus lupa myönnetään, mikäli kyselyn kohteina olevat päiväkodin johtajat antavat siihen suostumuksensa.

Litteet Anomus

Päätöksen allekirjoitus

Outi Sinkkilä-Salmi
Varhaiskasvatusjohtaja

Pöytäkirja nähtävillä 22.5.2013

Tiedoksi Pauliina Rouhiainen

Tiedoksiänto asianosaiselle

Tämä päätös on
 lähetetty tiedoksi mainituille

Tämä päätös on
 annettu tiedoks mainituille Päiväys 13.5.2013

Tiedoksiäntä

Sanna Löhermaa, hallintoasihteeri

Asiantosaisen allekirjoitus

Otto-oikeus Päätös voidaan ottaa täytäntöön, ellei siihen käydetä kuntalaisten mukaisia otto-oikeutta.

Oikaisuvaatimusohjeet

Tästä päätöksestä ei saa tehdä oikaisuvaatimusta (KunL 31 § [1])

Oikaisuvaatimusviranomaisen
Kasvatus- ja opetuslautakunta
Lyseokatu 2, 26100 Rauma

Päätöksen tyylynäköin voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon viimeistään seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen. Kunnan jäsen, joka ei ole asianosainen, katsotaan saaneen tiedon siitä, kun päätös on asetettu yleisesti nähtäväksi. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä läpi vaatimus perustuneen ja se on tehtävä allekirjoitettavana. Vaatimuksen voi toimittaa oikaisuvaatimusviranomaiselle postitse, henkilökohtaisesti tai lähetin välityksellä. Toimintasuostavasta toimittamatta vaatimuksen on oltava oikaisuvaatimusviranomaiselle annettua aikataulun päätyä viimeistään neljäntenätoista (14) päivänä päätöksen teokseen saantipäivästä mainittua päivää lukuunottamatta.